

ॐ नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः, श्री गुरुभ्यो नमः
हरिः ॐ

7.2 सप्तमकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः - षड् रात्रा

Contents

7.2 सप्तमकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः - षड् रात्राद्यानां निरूपणं

1

ॐ नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः, श्री गुरुभ्यो नमः हरिः ॐ

7.2 सप्तमकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः - षड् रात्राद्यानां निरूपणं

7.2 सप्तमकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः - षड् रात्राद्यानां निरूपणं

TS 7.2.1.1

सा॒द्ध्याः । वै । दे॒वाः । सु॒व॒र्ग॒का॒मा इति॑ सु॒व॒र्ग - का॒माः । ए॒तम् । ष॒ड्रा॒त्रमि॒ति षट् - रा॒त्रम् ।
। अ॒प॒श्य॒न् । तम् । ए॒ति॑ । अ॒ह॒र॒न् । तेन॑ । अ॒य॒ज॒न्तु । ततः॑ । वै । ते । सु॒व॒र्गमि॒ति॑
सुवः-गम् । लो॒कम् । आ॒य॒न् । ये । ए॒वम् । वि॒द्वा॒श्सः । ष॒ड्रा॒त्रमि॒ति षट् - रा॒त्रम् । आ॒स॒ते
। सु॒व॒र्गमि॒ति॑ सुवः - गम् । ए॒व । लो॒कम् । य॒न्ति॑ । दे॒व॒स॒त्रमि॒ति॑ दे॒व - स॒त्रम् । वै ।
ष॒ड्रा॒त्र इति॑ षट् - रा॒त्रः । प्र॒त्य॒क्षमि॒ति॑ प्र॒ति - अ॒क्षम् । हि । ए॒तानि॑ । पृ॒ष्ठानि॑ । ये । ए॒वम्
। वि॒द्वा॒श्सः । ष॒ड्रा॒त्रमि॒ति॑ षट् - रा॒त्रम् । आ॒स॒ते । सा॒क्षादि॒ति॑ स - अ॒क्षात् । ए॒व । दे॒वताः॑
। अ॒भ्या॒रोह॑न्तीत्य॒भि - आ॒रोह॑न्ति । ष॒ड्रा॒त्र इति॑ षट् - रा॒त्रः । भ॒व॒ति॑ । षट् । वै । ऋ॒त॒वः
। षट् । पृ॒ष्ठानि॑ । 1

TS 7.2.1.2

पृ॒ष्ठैः । ए॒व । ऋ॒तून् । अ॒न्वा॒रोह॑न्तीत्य॒नु - आ॒रोह॑न्ति । ऋ॒तुभि॒रित्यृ॒तु -भिः॑ । स॒व॒त्स॒रमि॒ति॑ सं
- व॒त्स॒रम् । ते । स॒व॒त्स॒र इति॑ सं - व॒त्स॒रे । ए॒व । प्र॒ती॒ति॑ । ति॒ष्ठन्ति॑ । बृ॒ह॒द्र॒थ॒न्त॒राभ्या॑मि॒ति॑
बृ॒हत् - र॒थ॒न्त॒राभ्या॑म् । य॒न्ति॑ । इ॒यम् । वा॒व । र॒थ॒न्त॒रमि॒ति॑ र॒थं - त॒रम् । अ॒सौ । बृ॒हत्
। आ॒भ्याम् । ए॒व । य॒न्ति॑ । अ॒थो इति॑ । अ॒नयोः॑ । ए॒व । प्र॒ती॒ति॑ । ति॒ष्ठन्ति॑ । ए॒ते इति॑

। वै । य॒ज्ञस्य॑ । अ॒ञ्जसाय॑नी इत्य॑ञ्जसा - अय॑नी । सु॒ती इति॑ । ताभ्यो॑म् । ए॒व । सु॒व॒र्गमिति॑
सुवः - गम् । लो॒कम् । य॒न्ति । त्रि॒वृदि॑तिं त्रि - वृत् । अ॒ग्नि॒ष्टोम॑ इत्य॑ग्नि - स्तो॒मः । भ॒वति॑
। तेजः॑ । ए॒व । अवे॑तिं । रु॒न्ध॒ते । प॒ञ्चद॑श इति॑ पञ्च - द॒शः । भ॒वति॑ । इ॒न्द्रि॒यम् । ए॒व
। अवे॑तिं । रु॒न्ध॒ते । स॒प्तद॑श इति॑ सप्त - द॒शः । 2

TS 7.2.1.3

भ॒वति॑ । अ॒न्नाद्य॑स्येत्य॑न्न - अद्य॑स्य । अ॒व॒रु॒द्ध्या॑ इत्य॑व - रु॒द्ध्यै । अथो॑ इति॑ । प्रेति॑ । ए॒व ।
तेन॑ । जा॒यन्ते॑ । ए॒क॒वि॒ंश इत्ये॑क - वि॒ंशः । भ॒वति॑ । प्र॒ति॒ष्ठित्या॑ इति॑ प्र॒ति - स्थि॑त्यै ।
अथो॑ इति॑ । रुच॑म् । ए॒व । आ॒त्मन् । दु॒ध॒ते । त्रि॒ण॒व इति॑ त्रि - न॒वः । भ॒वति॑ । वि॒जित्या॑
इति॑ वि - जि॒त्यै । त्र॒य॒स्त्रि॒ंश इति॑ त्रयः - त्रि॒ंशः । भ॒वति॑ । प्र॒ति॒ष्ठित्या॑ इति॑ प्र॒ति - स्थि॑त्यै
। स॒दो॒ह॒वि॒र्धा॒नि॒न इति॑ स॒दः - ह॒वि॒र्धा॒नि॒नः । ए॒तेन॑ । ष॒ड्रा॒त्रेणे॑ति॑ षट् - रा॒त्रेण॑ । य॒जेर॑न् ।
आश्व॑त्थी इति॑ । ह॒वि॒र्धा॒न॒मिति॑ ह॒विः - धान॑म् । च॒ । आ॒ग्नी॒र्द्ध॒मित्या॑ग्नि॒-इ॒द्धम् । च॒ । भ॒वतुः॑ ।
तत् । हि । सु॒व॒र्ग॒मिति॑ सुवः - ग्य॑म् । च॒क्री॑व॒न्ती इति॑ । भ॒वतुः॑ । सु॒व॒र्ग॒स्येति॑ सुवः - ग॒स्य
। लो॒कस्य॑ । स॒म॒ष्ट्या॑ इति॑ सं-अ॒ष्ट्यै । उ॒लू॒ख॒ल॒बुद्ध॑ इत्यु॒लू॒ख॒ल - बुद्धः॑ । यूपः॑ । भ॒वति॑ ।
प्र॒ति॒ष्ठित्या॑ इति॑ प्र॒ति - स्थि॑त्यै । प्राञ्चः॑ । या॒न्ति । प्राङ् । इ॒व । हि । सु॒व॒र्ग इति॑ सुवः - गः । 3

TS 7.2.1.4

लो॒कः । स॒र॒स्व॒त्या । या॒न्ति । ए॒षः । वै । दे॒व॒यानु॑ इति॑ दे॒व॒-यानः॑ । पन्थाः॑ । तम् । ए॒व
। अ॒न्वा॒रो॒ह॒न्तीत्य॑नु - आ॒रो॒ह॒न्ति । आ॒क्रो॒श॒न्त॒ इत्या॑ - क्रो॒श॒न्तः । या॒न्ति । अ॒व॒र्ति॑म् । ए॒व
। अ॒न्य॒स्मिन् । प्र॒ति॒ष॒ज्येति॑ प्र॒ति - स॒ज्य॑ । प्र॒ति॒ष्ठा॒मिति॑ प्र॒ति-स्था॑म् । ग॒च्छ॒न्ति । य॒दा ।
द॒श । श॒तम् । कु॒र्वन्ति॑ । अथ॑ । ए॒कम् । उ॒त्था॒न॒मित्यु॑त्-स्था॒नम् । श॒ता॒यु॒रिति॑ श॒त - आ॒युः
। पु॒रुषः॑ । श॒ते॒न्द्रि॒य इति॑ श॒त-इ॒न्द्रि॒यः । आ॒यु॒षि । ए॒व । इ॒न्द्रि॒ये । प्र॒तीति॑ । ति॒ष्ठ॒न्ति ।
य॒दा । श॒तम् । स॒हस्र॑म् । कु॒र्वन्ति॑ । अथ॑ । ए॒कम् । उ॒त्था॒न॒मित्यु॑त्-स्था॒नम् । स॒हस्र॑संमि॒त
इति॑ स॒हस्र॑-स॒म्मितः॑ । वै । अ॒सौ । लो॒कः । अ॒मुम् । ए॒व । लो॒कम् । अ॒भीति॑ । ज॒य॒न्ति

। य॒दा () । ए॒षाम् । प्र॒मीये॑तेति॒ प्र - मी॑येत । य॒दा । वा॒ । जी॒येर॑न् । अथ॑ । ए॒कम् ।
उ॒त्थान॑मित्यु॒त् - स्था॒नम् । तत् । हि । ती॒र्थम् ॥ 4

(पृष्ठानि-सप्तदशः-सुवर्गो-जयन्ति यदै - कादश च) (A1)

TS 7.2.2.1

कु॒सु॒रु॒बि॒न्दः । औ॒दा॒ल॒कि॒रि॒त्यौ॒त् - दा॒ल॒किः । अ॒का॒म॒य॒त् । प॒शु॒मा॒नि॒ति॒ प॒शु - मा॒न् । स्या॒म्
। इति॑ । सः । ए॒तम् । स॒प्त॒रा॒त्र॒मि॒ति॒ सप्त॑-रा॒त्रम् । ए॒ति॒ । अ॒ह॒र॒त् । ते॒न॑ । अ॒य॒ज॒त् । ते॒न॑
। वै । सः । या॒व॑न्तः । ग्रा॒म्याः । प॒श॒वः । ता॒न् । अ॒वे॒ति॒ । अ॒रु॒न्ध॒ । यः । ए॒वम् ।
वि॒द्वान् । स॒प्त॒रा॒त्रे॒णे॒ति॒ सप्त॑ - रा॒त्रे॒ण॑ । य॒ज॑ते । या॒व॑न्तः । ए॒व । ग्रा॒म्याः । प॒श॒वः । ता॒न्
। ए॒व । अ॒वे॒ति॒ । रु॒न्धे॒ । स॒प्त॒रा॒त्र इति॑ सप्त॑-रा॒त्रः । भ॒व॒ति॒ । स॒प्त । ग्रा॒म्याः । प॒श॒वः ।
स॒प्त । आ॒र॒ण्याः । स॒प्त । छ॒न्दा॑सि । उ॒भय॑स्य । अ॒व॑रु॒द्ध्या॒ इत्य॑व॒-रु॒द्ध्यै॒ । त्रि॒वृ॒दि॒ति॒ त्रि -
वृ॒त् । अ॒ग्नि॒ष्टो॒म इत्य॑ग्नि॒-स्तो॒मः । भ॒व॒ति॒ । ते॒जः । 5

TS 7.2.2.2

ए॒व । अ॒वे॒ति॒ । रु॒न्धे॒ । प॒ञ्च॒द॒श इति॑ पञ्च - द॒शः । भ॒व॒ति॒ । इ॒न्द्रि॒यम् । ए॒व । अ॒वे॒ति॒ । रु॒न्धे॒
। स॒प्त॒द॒श इति॑ सप्त॑ - द॒शः । भ॒व॒ति॒ । अ॒न्ना॒द्य॒स्ये॒त्य॒न्न - अ॒द्य॑स्य । अ॒व॑रु॒द्ध्या॒ इत्य॑व॒-रु॒द्ध्यै॒
। अथो॑ इति॑ । प्रेति॑ । ए॒व । ते॒न॑ । जा॒य॒ते॒ । ए॒क॒वि॒ंश इत्ये॒क - वि॒ंशः । भ॒व॒ति॒ ।
प्रति॑ष्ठित्या॒ इति॑ प्रति॑ - स्थि॒त्यै॒ । अथो॑ इति॑ । रु॒च॑म् । ए॒व । आ॒त्म॒न् । धृ॒त्ते॒ । त्रि॒ण॒व इति॑
त्रि॒-न॒वः । भ॒व॒ति॒ । वि॒जि॒त्या॒ इति॑ वि॒ - जि॒त्यै॒ । प॒ञ्च॒वि॒ंश इति॑ पञ्च - वि॒ंशः । अ॒ग्नि॒ष्टो॒म
इत्य॑ग्नि॒ - स्तो॒मः । भ॒व॒ति॒ । प्र॒जाप॑तेरिति॑ प्र॒जा-प॑तेः । आ॒स्यै॑ । म॒हा॒व्र॒तवा॑नि॒ति॒ म॒हा॒व्र॒त-वा॑न् ।
अ॒न्ना॒द्य॒स्ये॒त्य॒न्न-अ॒द्य॑स्य । अ॒व॑रु॒द्ध्या॒ इत्य॑व॒-रु॒द्ध्यै॒ । वि॒श्व॒जि॒दि॒ति॒ वि॒श्व - जि॒त् । स॒र्व॒पृ॒ष्ठ इति॑
स॒र्व - पृ॒ष्ठः । अ॒ति॒रा॒त्र इत्य॑ति॒ - रा॒त्रः । भ॒व॒ति॒ । स॒र्व॒स्य॑ । अ॒भि॒जि॒त्या॒ इत्य॑भि॒ - जि॒त्यै॒ ।
यत् । प्र॒त्य॒क्ष॒मि॒ति॒ प्रति॑ - अ॒क्ष॑म् । पूर्वे॑षु । अ॒ह॒स्वि॒त्य॒हः - सु॒ । पृ॒ष्ठानि॑ । उ॒पे॒यु॒रि॒त्यु॒प -

इयुः । प्रत्यक्षमिति प्रति - अक्षम् । 6

TS 7.2.2.3

विश्वजितीति विश्व - जिति । यथा । दुग्धाम् । उपसीदुतीत्युप- सीदति । एवम् । उत्तममित्युत्त-
- तमम् । अहः । स्यात् । न । एकरात्र इत्येक - रात्रः । चन । स्यात् । बृहद्रथन्तरे
इति बृहत्-रथन्तरे । पूर्वेषु । अहस्स्वित्यहः - सु । उपेति । यन्ति । इयम् । वाव ।
रथन्तरमिति रथं - त्रम् । असौ । बृहत् । आभ्याम् । एव । न । यन्ति । अथो इति ।
अनयोः । एव । प्रतीति । तिष्ठन्ति । यत् । प्रत्यक्षमिति प्रति - अक्षम् । विश्वजितीति विश्व
- जिति । पृष्ठानि । उपयन्तीत्युप - यन्ति । यथा । प्रताम् । दुहे । तादृक् । एव । तत् ॥ 7

(तेजं - उपेयुः प्रत्यक्षं - द्विचत्वारिंशच्च) (A2)

TS 7.2.3.1

बृहस्पतिः । अकामयत् । ब्रह्मवर्चसीति ब्रह्म - वर्चसी । स्याम् । इति । सः । एतम् ।
अष्टरात्रमित्यष्ट-रात्रम् । अपश्यत् । तम् । एति । अहरत् । तेन । अयजत् । ततः । वै ।
सः । ब्रह्मवर्चसीति ब्रह्म-वर्चसी । अभवत् । यः । एवम् । विद्वान् । अष्टरात्रेणेत्यष्ट - रात्रेण
। यजते । ब्रह्मवर्चसीति ब्रह्म - वर्चसी । एव । भवति । अष्टरात्र इत्यष्ट - रात्रः । भवति
। अष्टाक्षरेत्यष्टा - अक्षरा । गायत्री । गायत्री । ब्रह्मवर्चसमिति ब्रह्म - वर्चसम् । गायत्रिया
। एव । ब्रह्मवर्चसमिति ब्रह्म - वर्चसम् । अवेति । रुन्धे । अष्टरात्र इत्यष्ट-रात्रः । भवति
। चतस्रः । वै । दिशः । चतस्रः । अवान्तरदिशा इत्यवान्तर-दिशाः । दिग्भ्य इति दिक् -
भ्यः । एव । ब्रह्मवर्चसमिति ब्रह्म - वर्चसम् । अवेति । रुन्धे । 8

TS 7.2.3.2

त्रिवृदिति त्रि - वृत् । अग्निष्टोम इत्यग्नि-स्तोमः । भवति । तेजः । एव । अवेति । रुन्धे ।

पञ्चदश इति पञ्च - दशः । भवति । इन्द्रियम् । एव । अवेति । रुन्धे । सप्तदश इति सप्त - दशः । भवति । अन्नाद्यस्येत्यन्न - अद्यस्य । अवरुद्ध्या इत्यव - रुद्ध्यै । अथो इति । प्रेति । एव । तेन । जायते । एकविंश इत्येक - विंशः । भवति । प्रतिष्ठित्या इति प्रति - स्थित्यै । अथो इति । रुचम् । एव । आत्मन् । धत्ते । त्रिणव इति त्रि-नवः । भवति । विजित्या इति वि - जित्यै । त्रयस्त्रिंश इति त्रयः - त्रिंशः । भवति । प्रतिष्ठित्या इति प्रति - स्थित्यै । पञ्चविंश इति पञ्च - विंशः । अग्निष्टोम इत्याग्नि - स्तोमः । भवति । प्रजापतेरिति प्रजा-पतेः । आस्यै । महाव्रतवानिति महाव्रत-वान् । अन्नाद्यस्येत्यन्न - अद्यस्य । अवरुद्ध्या इत्यव - रुद्ध्यै । विश्वजिदिति विश्व - जित् । सर्वपृष्ठ इति सर्व - पृष्ठः । अतिरात्र इत्यति - रात्रः । भवति । सर्वस्य । अभिजित्या इत्यभि - जित्यै () ॥ 9

(दिग्भ्य एव ब्रह्मवर्चसमव रुन्धे - ऽभिजित्यै) (A3)

TS 7.2.4.1

प्रजापतेरिति प्रजा - पतिः । प्रजा इति प्र-जाः । असृजत् । ताः । सृष्टाः । क्षुधम् । नीति । आयन् । सः । एतम् । नवरात्रमिति नव - रात्रम् । अपश्यत् । तम् । एति । अहरत् । तेन । अयजत् । ततः । वै । प्रजाभ्य इति प्र - जाभ्यः । अकल्पत् । यरहि । प्रजा इति प्र - जाः । क्षुधम् । निगच्छेयुरिति नि - गच्छेयुः । तरहि । नवरात्रेणेति नव - रात्रेण । यजेत् । इमे । हि । वै । एतासाम् । लोकाः । अकृताः । अथ । एताः । क्षुधम् । नीति । गच्छन्ति । इमान् । एव । आभ्यः । लोकान् । कल्पयति । तान् । कल्पमानान् । प्रजाभ्य इति प्र - जाभ्यः । अन्विति । कल्पते । कल्पन्ते । 10

TS 7.2.4.2

अस्मै । इमे । लोकाः । ऊर्जम् । प्रजास्विति प्र - जासु । दुधाति । त्रिरात्रेणेति त्रि - रात्रेण । एव । इमम् । लोकम् । कल्पयति । त्रिरात्रेणेति त्रि - रात्रेण । अन्तरिक्षम् । त्रिरात्रेणेति

त्रि - रात्रेण । अमुम् । लोकम् । यथा । गुणे । गुणम् । अन्वस्यतीत्यनु-अस्यति । एवम् ।
 एव । तत् । लोके । लोकम् । अन्विति । अस्यति । धृत्यै । अशिथिलंभावायेत्यशिथिलं -
 भावाय । ज्योतिः । गौः । आयुः । इति । ज्ञाताः । स्तोमाः । भवन्ति । इयम् । वाव ।
 ज्योतिः । अन्तरिक्षम् । गौः । असौ । आयुः । एषु । एव । लोकेषु । प्रतीति । तिष्ठन्ति
 । ज्ञात्रम् । प्रजानामिति प्र - जानाम् । 11

TS 7.2.4.3

गच्छति । नवरात्र इति नव - रात्रः । भवति । अभिपूर्वमित्यभि-पूर्वम् । एव । अस्मिन् ।
 तेजः । दुधाति । यः । ज्योगामयावीति ज्योक् - आमयावी । स्यात् । सः । नवरात्रेणेति
 नव - रात्रेण । यजेत । प्राणा इति प्र-अनाः । हि । वै । एतस्य । अधृताः । अथ । एतस्य
 । ज्योक् । आमयति । प्राणानिति प्र - अनान् । एव । अस्मिन् । दाधार । उत । यदि ।
 इतासुरितीति - असुः । भवति । जीवति । एव ॥ 12

(कल्पन्ते-प्रजनां - त्रयस्त्रिंशच्च) (A4)

TS 7.2.5.1

प्रजापतिरिति प्रजा - पतिः । अकामयत् । प्रेति । जायेय । इति । सः । एतम् ।
 दशहोतारमिति दश - होतारम् । अपश्यत् । तम् । अजुहोत् । तेन । दशरात्रमिति दश -
 रात्रम् । असृजत् । तेन । दशरात्रेणेति दश - रात्रेण । प्रेति । अजायत् । दशरात्रायेति
 दश-रात्राय । दीक्षिष्यमाणः । दशहोतारमिति दश - होतारम् । जुहुयात् । दशहोत्रेति दश-होत्रा
 । एव । दशरात्रमिति दश-रात्रम् । सृजते । तेन । दशरात्रेणेति दश-रात्रेण । प्रेति । जायते
 । वैराजः । वै । एषः । यज्ञः । यत् । दशरात्र इति दश - रात्रः । यः । एवम् ।
 विद्वान् । दशरात्रेणेति दश - रात्रेण । यजते । विराजमिति वि - राजम् । एव । गच्छति
 । प्राजापत्य इति प्राजा - पत्यः । वै । एषः । यज्ञः । यत् । दशरात्र इति दश - रात्रः । 13

TS 7.2.5.2

यः । ए॒वम् । वि॒द्वान् । द॒श॒रा॒त्रेणेति॑ द॒श - रा॒त्रेण॑ । यज॑ते । प्रेति॑ । ए॒व । जा॒य॒ते । इन्द्रः॑ । वै । स॒द्य॒ष्टि॒ति स - दृ॒ङ् । दे॒वता॑भिः । आ॒सीत् । सः । न । व्या॒वृ॒त॒मिति॑ वि - आ॒वृ॒त॒म् । अ॒ग॒च्छत् । सः । प्र॒जाप॑तिमिति॑ प्र॒जा - प॑तिम् । उपेति॑ । अ॒धाव॑त् । तस्मै॑ । ए॒तम् । द॒श॒रा॒त्रमिति॑ द॒श-रा॒त्रम् । प्रेति॑ । अ॒य॒च्छत् । तम् । एति॑ । अ॒ह॒रत् । तेन॑ । अ॒य॒ज॒त् । ततः॑ । वै । सः । अ॒न्याभिः॑ । दे॒वता॑भिः । व्या॒वृ॒त॒मिति॑ वि - आ॒वृ॒त॒म् । अ॒ग॒च्छत् । यः । ए॒वम् । वि॒द्वान् । द॒श॒रा॒त्रेणेति॑ द॒श - रा॒त्रेण॑ । यज॑ते । व्या॒वृ॒त॒मिति॑ वि - आ॒वृ॒त॒म् । ए॒व । पा॒प्मना॑ । भ्रातृ॑व्येण । ग॒च्छ॒ति । त्रि॒क॒कु॒दिति॑ त्रि - क॒कुत् । वै । 14

TS 7.2.5.3

ए॒षः । य॒ज्ञः । यत् । द॒श॒रा॒त्र इति॑ द॒श - रा॒त्रः । क॒कुत् । प॒ञ्चद॑श इति॑ प॒ञ्च - द॒शः । क॒कुत् । ए॒क॒वि॒ंश इत्ये॒क - वि॒ंशः । क॒कुत् । त्र॒य॒स्त्रि॒ंश इति॑ त्रयः - त्रि॒ंशः । यः । ए॒वम् । वि॒द्वान् । द॒श॒रा॒त्रेणेति॑ द॒श - रा॒त्रेण॑ । यज॑ते । त्रि॒क॒कु॒दिति॑ त्रि - क॒कुत् । ए॒व । स॒मा॒ना॒नाम् । भ॒व॒ति । यज॑मानः । प॒ञ्चद॑श इति॑ प॒ञ्च - द॒शः । यज॑मानः । ए॒क॒वि॒ंश इत्ये॒क - वि॒ंशः । यज॑मानः । त्र॒य॒स्त्रि॒ंश इति॑ त्रयः - त्रि॒ंशः । पुरः॑ । इ॒तराः॑ । अ॒भि॒च॒र्य॒माण॑ इत्य॑भि - च॒र्य॒माणः । द॒श॒रा॒त्रेणेति॑ द॒श - रा॒त्रेण॑ । य॒जे॒त् । दे॒व॒पु॒रा इति॑ दे॒व-पु॒राः । ए॒व । प॒रीति॑ । ऊ॒ह॒ते । तस्य॑ । न । कु॒तः । च॒न । उ॒पा॒व्या॒ध इत्यु॑प - आ॒व्या॒धः । भ॒व॒ति । न । ए॒नम् । अ॒भि॒च॒र॒न्नित्य॑भि - च॒र॒न् । स्तृ॒णु॒ते । दे॒वा॒सु॒रा इति॑ दे॒व-अ॒सु॒राः । सँय॑त्ता इति॑ सं - य॒त्ताः । आ॒स॒न् । ते । दे॒वाः । ए॒ताः । 15

TS 7.2.5.4

दे॒व॒पु॒रा इति॑ दे॒व-पु॒राः । अ॒प॒श्य॒न् । यत् । द॒श॒रा॒त्र इति॑ द॒श-रा॒त्रः । ताः । प॒रीति॑ । औ॒ह॒न्त॒ । ते॒षाम् । न । कु॒तः । च॒न । उ॒पा॒व्या॒ध इत्यु॑प - आ॒व्या॒धः । अ॒भ॒व॒त् । ततः॑ । दे॒वाः

। अभवन्न । परेति । असुराः । यः । भ्रातृव्यवानिति भ्रातृव्य - वान् । स्यात् । सः । दशरात्रेणेति दश - रात्रेण । यजेत् । देवपुरा इति देव - पुराः । एव । परीति । ऊहते । तस्य । न । कुतः । चन । उपाव्याध इत्युप- आव्याधः । भवति । भवति । आत्मना । परेति । अस्य । भ्रातृव्यः । भवति । स्तोमः । स्तोमस्य । उपस्तिः । भवति । भ्रातृव्यम् । एव । उपस्तिम् । कुरुते । जामि । वै । 16

TS 7.2.5.5

एतत् । कुर्वन्ति । यत् । ज्यायाश्सम् । स्तोमम् । उपेत्येत्युप-इत्यं । कनीयाश्सम् । उपयन्तीत्युप - यन्ति । यत् । अग्निष्टोमसामानीत्यग्निष्टोम-सामानि । अवस्तात् । च । पुरस्तात् । च । भवन्ति । अजामित्वायेत्यजामि - त्वाय । त्रिवृदिति त्रि - वृत् । अग्निष्टोम इत्यग्नि - स्तोमः । अग्निष्टुदित्यग्नि-स्तुत् । आग्नेयीषु । भवति । तेजः । एव । अवेति । रुन्धे । पञ्चदश इति पञ्च-दशः । उक्थ्यः । ऐन्द्रीषु । इन्द्रियम् । एव । अवेति । रुन्धे । त्रिवृदिति त्रि - वृत् । अग्निष्टोम इत्यग्नि - स्तोमः । वैश्वदेवीष्विति वैश्व - देवीषु । पुष्टिम् । एव । अवेति । रुन्धे । सप्तदश इति सप्त - दशः । अग्निष्टोम इत्यग्नि - स्तोमः । प्राजापत्यास्विति प्राजा - पत्यासु । तीव्रसोम इति तीव्र-सोमः । अन्नाद्यस्येत्यन्न - अद्यस्य । अवरुद्ध्या इत्यवरुद्ध्यै । अथो इति । प्रेति । एव । तेन । जायते । 17

TS 7.2.5.6

एकविंश इत्येक - विंशः । उक्थ्यः । सौरीषु । प्रतिष्ठित्या इति प्रति - स्थित्यै । अथो इति । रुचम् । एव । आत्मन् । धत्ते । सप्तदश इति सप्त - दशः । अग्निष्टोम इत्यग्नि - स्तोमः । प्राजापत्यास्विति प्राजा - पत्यासु । उपहव्य इत्युप - हव्यः । उपहवमित्युप - हवम् । एव । गच्छति । त्रिणवाविति त्रि - नवौ । अग्निष्टोमावित्यग्नि - स्तोमौ । अभितः । ऐन्द्रीषु । विजित्या इति वि - जित्यै । त्रयस्त्रिंश इति त्रयः - त्रिंशः । उक्थ्यः । वैश्वदेवीष्विति वैश्व - देवीषु । प्रतिष्ठित्या इति प्रति - स्थित्यै । विश्वजिदिति विश्व - जित् । सर्वपृष्ठ इति सर्व - पृष्ठः । अतिरात्र इत्यति - रात्रः । भवति । सर्वस्य । अभिजित्या इत्यभि - जित्यै ॥ 18

(प्रजापत्यो वा एष यज्ञो यद् दशरात्र - स्त्रिककुद्धा - एता - वै - जायत - एकत्रिंशच्च)
(A5)

TS 7.2.6.1

ऋतवः । वै । प्रजाकामा इति प्रजा - कामाः । प्रजामिति प्र - जाम् । न । अविन्दुन्त । ते । अकामयन्त । प्रजामिति प्र - जाम् । सृजेमहि । प्रजामिति प्र-जाम् । अवेति । रुन्धीमहि । प्रजामिति प्र - जाम् । विन्देमहि । प्रजावन्त इति प्रजा - वन्तः । स्याम् । इति । ते । एतम् । एकादशरात्रमित्येकादश - रात्रम् । अपश्यन् । तम् । एति । अहरन् । तेन । अयजन्त । ततः । वै । ते । प्रजामिति प्र - जाम् । असृजन्त । प्रजामिति प्र - जाम् । अवेति । अरुन्धत । प्रजामिति प्र - जाम् । अविन्दुन्त । प्रजावन्त इति प्रजा - वन्तः । अभवन् । ते । ऋतवः । अभवन् । तत् । आर्तवानाम् । आर्तवत्वमित्यार्तव - त्वम् । ऋतूनाम् । वै । एते । पुत्राः । तस्मात् । 19

TS 7.2.6.2

आर्तवाः । उच्यन्ते । ये । एवम् । विद्वांसः । एकादशरात्रमित्येकादश - रात्रम् । आसन्ते । प्रजामिति प्र - जाम् । एव । सृजन्ते । प्रजामिति प्र - जाम् । अवेति । रुन्धते । प्रजामिति प्र - जाम् । विन्दुन्ते । प्रजावन्त इति प्रजा - वन्तः । भवन्ति । ज्योतिः । अतिरात्र इत्येति - रात्रः । भवति । ज्योतिः । एव । पुरस्तात् । दधते । सुवर्गस्येति सुवः - गस्य । लोकस्य । अनुख्यात्या इत्यनु - ख्यात्यै । पृष्ठ्यः । षडह इति षट् - अहः । भवति । षट् । वै । ऋतवः । षट् । पृष्ठानि । पृष्ठैः । एव । ऋतून् । अन्वारोहन्तीत्यनु - आरोहन्ति । ऋतुभिरित्यूतु - भिः । सुवत्सरमिति सं - वत्सरम् । ते । सुवत्सर इति सं - वत्सरे । एव । प्रतीति । तिष्ठन्ति । चतुर्विंश इति चतुः-विंशः । भवति । चतुर्विंशत्यक्षरेति चतुर्विंशति - अक्षरा । गायत्री । 20

TS 7.2.6.3

गा॒य॒त्रम् । ब्र॒ह्मव॑र्चसमिति॑ ब्र॒ह्म - व॑र्चसम् । गा॒य॒त्रि॒याम् । ए॒व । ब्र॒ह्मव॑र्चस इति॑ ब्र॒ह्म
- व॑र्चसे । प्रतीति॑ । तिष्ठ॑न्ति । चतु॑श्चत्वारि॑श इति॑ चतुः - च॒त्वारि॑शः । भ॒व॒ति ।
चतु॑श्चत्वारि॑शदक्षरेति॑ चतु॑श्चत्वारि॑शत् - अ॒क्षरा॑ । त्रि॒ष्टुक् । इन्द्रि॑यम् । त्रि॒ष्टुप् । त्रि॒ष्टुभि॑ ।
ए॒व । इन्द्रि॑ये । प्रतीति॑ । तिष्ठ॑न्ति । अ॒ष्टाच॑त्वारि॑श इत्य॑ष्टा - च॒त्वारि॑शः । भ॒व॒ति ।
अ॒ष्टाच॑त्वारि॑शदक्षरेत्य॑ष्टाच॑त्वारि॑शत् - अ॒क्षरा॑ । जग॑ती । जाग॑ताः । प॒शवः॑ । जग॑त्याम् ।
ए॒व । प॒शुषु॑ । प्रतीति॑ । तिष्ठ॑न्ति । ए॒काद॑शरा॒त्र इत्ये॑कादश-रा॒त्रः । भ॒व॒ति । पञ्च॑ । वै
। ऋ॒तवः॑ । आ॒र्तवाः॑ । पञ्च॑ । ऋ॒तुषु॑ । ए॒व । आ॒र्तवेषु॑ । स॒व॒त्सुर इति॑ सं - व॒त्सुरे॑ ।
प्रति॑ष्ठायेति॑ प्रति - स्थाय॑ । प्र॒जामि॑ति॒ प्र - जा॑म् । अवे॑ति । रु॒न्ध॒ते । अ॒तिरा॑त्रावित्य॑ति - रा॒त्रौ
। अ॒भितः॑ । भ॒व॒तः । प्र॒जाया॑ इति॑ प्र - जा॑यै । परि॑गृहीत्या॒ इति॑ परि॑-गृहीत्यै ॥ 21

(तस्मा॑द् - गा॒य॒त्र्ये - का॒न्नप॑ञ्चा॒शच्च॑) (A6)

TS 7.2.7.1

ऐ॒न्द्रवा॑य॒वाग्रा॑नित्यै॑न्द्रवा॒यव॑ - अ॒ग्रान् । गृ॒ही॒यात् । यः । का॒मये॑त । य॒थापू॑र्वमिति॑ यथा - पू॒र्वम्
। प्र॒जा इति॑ प्र - जाः । क॒ल्पे॒रन् । इति॑ । य॒ज्ञस्य॑ । वै । कृ॒प्ति॑म् । अ॒न्विति॑ । प्र॒जा इति॑ प्र
- जाः । क॒ल्पन्ते॑ । य॒ज्ञस्य॑ । अ॒कृ॒प्ति॑म् । अ॒न्विति॑ । न । क॒ल्पन्ते॑ । य॒थापू॑र्वमिति॑ यथा -
पू॒र्वम् । ए॒व । प्र॒जा इति॑ प्र - जाः । क॒ल्पय॑ति । न । ज॒याया॑श्सम् । क॒नी॒यान् । अती॑ति
। क्रा॒म॒ति । ऐ॒न्द्रवा॑य॒वाग्रा॑नित्यै॑न्द्रवा॒यव॑ - अ॒ग्रान् । गृ॒ही॒यात् । आ॒मया॑विनः॑ । प्रा॒णेने॑ति॒ प्र
- अ॒नेन॑ । वै । ए॒षः । वी॑ति । ऋ॒द्धय॑ते । य॒स्य । आ॒मय॑ति । प्रा॒ण इति॑ प्र - अ॒नः ।
ऐ॒न्द्रवा॑य॒व इत्यै॑न्द्र - वा॒यवः॑ । प्रा॒णेने॑ति॒ प्र - अ॒नेन॑ । ए॒व । ए॒नम् । समि॑ति॒ । अ॒र्ध॒य॒ति
। मै॒त्राव॑रु॒णाग्रा॑निति॑ मै॒त्राव॑रुण - अ॒ग्रान् । गृ॒ही॒रन् । येषा॑म् । दी॒क्षिताना॑म् । प्र॒मीये॑तेति॑ प्र -
मीये॑त । 22

TS 7.2.7.2

प्राणापानाभ्यामिति प्राण - अपानाभ्याम् । वै । एते । वीतिं । ऋद्धयन्ते । येषाम् । दीक्षितानाम् ।
 । प्रमीयंत इति प्र - मीयन्ते । प्राणापानाविति प्राण - अपानौ । मित्रावरुणाविति मित्रा - वरुणौ ।
 प्राणापानाविति प्राण - अपानौ । एव । मुखतः । परीतिं । हरन्ते । आश्विनाग्रानित्याश्विन-अग्रान् ।
 । गृहीत । आनुजावर इत्यानु-जावरः । अश्विनौ । वै । देवानाम् । आनुजावरावित्यानु -
 जावरौ । पश्चा । इव । अग्रम् । परीतिं । ऐताम् । अश्विनौ । एतस्य । देवता । यः ।
 आनुजावर इत्यानु - जावरः । तौ । एव । एनम् । अग्रम् । परीतिं । नयतः । शुक्राग्रानिति
 शुक्र - अग्रान् । गृहीत । गतश्रीरिति गत - श्रीः । प्रतिष्ठाकाम इति प्रतिष्ठा - कामः । असौ
 । वै । आदित्यः । शुक्रः । एषः । अन्तः । अन्तम् । मनुष्यः । 23

TS 7.2.7.3

श्रियै । गुत्वा । नीतिं । वर्तते । अन्तात् । एव । अन्तम् । एति । रभते । न । ततः
 । पापीयान् । भवति । मन्थ्यग्रानिति मन्थि-अग्रान् । गृहीत । अभिचरन्नित्याभि - चरन् ।
 आर्तपात्रमित्यार्त - पात्रम् । वै । एतत् । यत् । मन्थिपात्रमिति मन्थि - पात्रम् । मृत्युना । एव
 । एनम् । ग्राहयति । ताजक् । आर्तिम् । एति । ऋच्छति । आग्रयणाग्रानित्याग्रयण-अग्रान् ।
 । गृहीत । यस्य । पिता । पितामहः । पुण्यः । स्यात् । अथ । तत् । न । प्राप्नुयादिति
 प्र - आप्नुयात् । वाचा । वै । एषः । इन्द्रियेण । वीतिं । ऋद्धयते । यस्य । पिता ।
 पितामहः । पुण्यः । 24

TS 7.2.7.4

भवति । अथ । तत् । न । प्राप्नोतीति प्र - आप्नोति । उरः । इव । एतत् । यस्स्य । वाक्
 । इव । यत् । आग्रयणः । वाचा । एव । एनम् । इन्द्रियेण । समितिं । अर्द्धयति । न
 । ततः । पापीयान् । भवति । उक्थ्याग्रानित्युक्थ्य - अग्रान् । गृहीत । अभिचर्यमाण इत्यभि

- चर्यमाणः । सर्वेषाम् । वै । एतत् । पात्राणाम् । इन्द्रियम् । यत् । उक्थ्यपात्रमित्युक्थ्य
- पात्रम् । सर्वेण । एव । एनम् । इन्द्रियेण । अति । प्रेति । युक्ते । सरस्वति । अभीति
। नः । नेषि । वस्यः । इति । पुरोरुचमिति पुरः - रुचम् । कुर्यात् । वाक् । वै । 25

TS 7.2.7.5

सरस्वती । वाचा । एव । एनम् । अति । प्रेति । युक्ते । मा । त्वत् । क्षेत्राणि । अरणानि
। गन्म् । इति । आह । मृत्योः । वै । क्षेत्राणि । अरणानि । तेन । एव । मृत्योः ।
क्षेत्राणि । न । गच्छति । पूर्णान् । ग्रहान् । गृहीयात् । आमयाविनः । प्राणानिति प्र - अनान्
। वै । एतस्य । शुक् । ऋच्छति । यस्य । आमयति । प्राणा इति प्र - अनाः । ग्रहाः ।
प्राणानिति प्र-अनान् । एव । अस्य । शुचः । मुञ्चति । उत । यदि । इतासुरितीत - असुः
। भवति । जीवति । एव । पूर्णान् । ग्रहान् () । गृहीयात् । यरहि । पर्जन्यः । न ।
वरषत् । प्राणानिति प्र - अनान् । वै । एतरहि । प्रजानामिति प्र - जानाम् । शुक् । ऋच्छति
। यरहि । पर्जन्यः । न । वरषति । प्राणा इति प्र - अनाः । ग्रहाः । प्राणानिति प्र -
अनान् । एव । प्रजानामिति प्र - जानाम् । शुचः । मुञ्चति । ताजक् । प्रेति । वरषति ॥ 26

(प्रमीयेत - मनुष्य - ऋद्धयते यस्य पिता पितामहः पुण्यो-वाग्वा-एव पूर्णान् ग्रहान्-पञ्चविंशतिश्च)
(A7)

TS 7.2.8.1

गायत्रः । वै । ऐन्द्रवायव इत्यैन्द्र - वायवः । गायत्रम् । प्रायणीयमिति प्र - अयनीयम् ।
अहः । तस्मात् । प्रायणीय इति प्र - अयनीये । अहन् । ऐन्द्रवायव इत्यैन्द्र - वायवः ।
गृह्यते । स्वे । एव । एनम् । आयतन् इत्या - यतने । गृह्णाति । त्रैष्टुभः । वै । शुक्रः ।
त्रैष्टुभम् । द्वितीयम् । अहः । तस्मात् । द्वितीये । अहन् । शुक्रः । गृह्यते । स्वे । एव ।
एनम् । आयतन् इत्या - यतने । गृह्णाति । जागंतः । वै । आग्रयणः । जागंतम् । तृतीयम्

। अहः । तस्मात् । तृतीयै । अहन् । आग्रयणः । गृह्यते । स्वे । एव । एनम् । आयतनं
इत्या - यतने । गृह्णाति । एतत् । वै । 27

TS 7.2.8.2

यज्ञम् । आपत् । यत् । छन्दांसि । आप्नोति । यत् । आग्रयणः । श्वः । गृह्यते । यत्र ।
एव । यज्ञम् । अदृशन् । ततः । एव । एनम् । पुनः । प्रेति । युक्ते । जगन्मुख इति जगत्
- मुखः । वै । द्वितीयः । त्रिरात्र इति त्रि - रात्रः । जागतः । आग्रयणः । यत् । चतुर्थे
। अहन् । आग्रयणः । गृह्यते । स्वे । एव । एनम् । आयतनं इत्या - यतने । गृह्णाति ।
अथो इति । स्वम् । एव । छन्दः । अन्विति । पर्यावर्तन्त इति परि-आवर्तन्ते । राथन्तर
इति राथ-तरः । वै । ऐन्द्रवायव इत्यैन्द्र - वायवः । राथन्तरमिति राथ - तरम् । पञ्चमम् ।
अहः । तस्मात् । पञ्चमे । अहन् । 28

TS 7.2.8.3

ऐन्द्रवायव इत्यैन्द्र - वायवः । गृह्यते । स्वे । एव । एनम् । आयतनं इत्या - यतने ।
गृह्णाति । बारहतः । वै । शुक्रः । बारहतम् । षष्ठम् । अहः । तस्मात् । षष्ठे । अहन्
। शुक्रः । गृह्यते । स्वे । एव । एनम् । आयतनं इत्या - यतने । गृह्णाति । एतत्
। वै । द्वितीयम् । यज्ञम् । आपत् । यत् । छन्दांसि । आप्नोति । यत् । शुक्रः ।
श्वः । गृह्यते । यत्र । एव । यज्ञम् । अदृशन् । ततः । एव । एनम् । पुनः । प्रेति
। युक्ते । त्रिष्टुङ्मुख इति त्रिष्टुक् - मुखः । वै । तृतीयः । त्रिरात्र इति त्रि - रात्रः । त्रैष्टुभः । 29

TS 7.2.8.4

शुक्रः । यत् । सप्तमे । अहन् । शुक्रः । गृह्यते । स्वे । एव । एनम् । आयतनं इत्या -
यतने । गृह्णाति । अथो इति । स्वम् । एव । छन्दः । अन्विति । पर्यावर्तन्त इति परि -
आवर्तन्ते । वाक् । वै । आग्रयणः । वाक् । अष्टमम् । अहः । तस्मात् । अष्टमे । अहन्

। आग्रयणः । गृह्यते । स्वे । एव । एनम् । आयतनं इत्या - यतने । गृह्णाति । प्राण इति
प्र - अनः । वै । ऐन्द्रवायव इत्यैन्द्र - वायवः । प्राण इति प्र - अनः । नवमम् । अहः ।
तस्मात् । नवमे । अहन् । ऐन्द्रवायव इत्यैन्द्र - वायवः । गृह्यते । स्वे । एव । एनम् ।
आयतनं इत्या - यतने । गृह्णाति । एतत् । 30

TS 7.2.8.5

वै । तृतीयम् । यज्ञम् । आपत् । यत् । छन्दांसि । आप्नोति । यत् । ऐन्द्रवायव इत्यैन्द्र -
वायवः । श्वः । गृह्यते । यत्र । एव । यज्ञम् । अदृशन् । ततः । एव । एनम् । पुनः ।
प्रेति । युङ्क्ते । अथो इति । स्वम् । एव । छन्दः । अन्विति । पर्यावर्तन्त इति परि - आवर्तन्ते
। पथः । वै । एते । अधीति । अपथेन । यन्ति । ये । अन्येन । ऐन्द्रवायवादित्यैन्द्र
- वायवात् । प्रतिपद्यन्त इति प्रति - पद्यन्ते । अन्तः । खलु । वै । एषः । यज्ञस्य ।
यत् । दशमम् । अहः । दशमे । अहन् । ऐन्द्रवायव इत्यैन्द्र - वायवः । गृह्यते । यज्ञस्य । 31

TS 7.2.8.6

एव । अन्तम् । गुत्वा । अपथात् । पन्थाम् । अपीति । यन्ति । अथो इति । यथा ।
वहीयसा । प्रतिसारमिति प्रति-सारम् । वहन्ति । तादृक् । एव । तत् । छन्दांसि । अन्यः
। अन्यस्य । लोकम् । अभीति । अद्भ्यायन् । तानि । एतेन । एव । देवाः । वीति ।
अवाहयन् । ऐन्द्रवायवस्येत्यैन्द्र - वायवस्य । वै । एतत् । आयतनमित्या - यतनम् । यत्
। चतुर्थम् । अहः । तस्मिन् । आग्रयणः । गृह्यते । तस्मात् । आग्रयणस्य । आयतनं
इत्या-यतने । नवमे । अहन् । ऐन्द्रवायव इत्यैन्द्र - वायवः । गृह्यते । शुक्रस्य । वै । एतत्
। आयतनमित्या - यतनम् । यत् । पञ्चमम् । 32

TS 7.2.8.7

अहः । तस्मिन् । ऐन्द्रवायव इत्यैन्द्र - वायवः । गृह्यते । तस्मात् । ऐन्द्रवायवस्येत्यैन्द्र -

वा॒य॒व॒स्य॑ । आ॒य॒त॒न॒ इ॒त्या॑-य॒त॒ने । स॒प्त॒मे । अ॒ह॒न् । शु॒क्रः । गृ॒ह्य॒ते । आ॒ग्र॒य॒ण॒स्य॑ । वै । ए॒तत् । आ॒य॒त॒न॒मि॒त्या॑ - य॒त॒न॒म् । यत् । ष॒ष्ठ॒म् । अ॒हः । तस्मि॑न् । शु॒क्रः । गृ॒ह्य॒ते । तस्मा॑त् । शु॒क्र॒स्य॑ । आ॒य॒त॒न॒ इ॒त्या॑ - य॒त॒ने । अ॒ष्ट॒मे । अ॒ह॒न् । आ॒ग्र॒य॒णः । गृ॒ह्य॒ते । छ॒न्दा॑श्सि । ए॒व । तत् । वी॒तिं । वा॒ह॒य॒ति॑ । प्रे॒तिं । व॒स्य॑सः । वि॒वा॒ह॒मि॒तिं वि॒-वा॒ह॒म् । आ॒प्नो॑ति । यः । ए॒व॒म् । वे॒द॑ । अ॒थो इ॒ति॑ । दे॒वता॑भ्यः । ए॒व । य॒ज्ञे । स॒वि॒द॒मि॒तिं सं - वि॒द॑म् । दु॒धा॒ति॑ । तस्मा॑त् । इ॒द॒म् । अ॒न्यः । अ॒न्यस्मै॑ () । दु॒दा॒ति॑ ॥ 33

(ए॒तद्वै - प॑ञ्च॒मेऽह॑न् - त्रै॒ष्टु॒भ - ए॒तद् - गृ॑ह्यते य॒ज्ञस्य॑ - प॑ञ्च॒म - म॒न्य॒स्मा - ए॒क॑ञ्च) (A8)

TS 7.2.9.1

प्र॒जाप॑तिरि॒तिं प्र॒जा - प॒तिः । अ॒का॒म॒य॒त् । प्रे॒तिं । जा॒ये॒य॒ । इ॒ति॑ । सः । ए॒त॒म् । द्वा॒द॒श॒रा॒त्रमि॑तिं
द्वा॒द॒श - रा॒त्र॒म् । अ॒प॒श्य॒त् । त॒म् । ए॒ति॑ । अ॒ह॒र॒त् । ते॒न॑ । अ॒य॒ज॒त् । त॒तः॑ । वै । सः । प्रे॒तिं । अ॒जा॒य॒त् । यः । का॒म॒ये॒त॑ । प्रे॒तिं । जा॒ये॒य॒ । इ॒ति॑ । सः । द्वा॒द॒श॒रा॒त्रेणे॑तिं
द्वा॒द॒श - रा॒त्रेण॑ । य॒जे॒त् । प्रे॒तिं । ए॒व । जा॒य॒ते॑ । ब्र॒ह्म॒वा॒दि॒न॒ इ॒ति॑ ब्र॒ह्म॒वा॒दि॒नः॑ । व॒द॒न्ति॑ । अ॒ग्नि॒ष्टो॒मप्रा॑यणा॒ इ॒त्या॑ग्नि॒ष्टो॒म - प्रा॒य॒णाः । य॒ज्ञाः । अ॒थ॑ । कस्मा॑त् । अ॒ति॒रा॒त्र इ॒त्या॑ति -
रा॒त्रः । पूर्॒वः । प्रे॒तिं । यु॒ज्य॒ते॑ । इ॒ति॑ । चक्षु॑षी इ॒ति॑ । वै । ए॒ते इ॒ति॑ । य॒ज्ञस्य॑ । यत् । अ॒ति॒रा॒त्रावि॒त्या॑ति - रा॒त्रौ । क॒नी॒नि॒के॒ इ॒ति॑ । अ॒ग्नि॒ष्टो॒मावि॒त्या॑ग्नि- स्तो॒मौ । यत् । 34

TS 7.2.9.2

अ॒ग्नि॒ष्टो॒ममि॒त्या॑ग्नि-स्तो॒म॒म् । पूर्॒व॒म् । प्र॒यु॒ञ्जी॒र॒न्ति॑ प्र-यु॒ञ्जी॒र॒न् । ब॒हि॒र्धे॑तिं ब॒हिः - धा । क॒नी॒नि॒के॒ इ॒ति॑ । दु॒द्ध॒युः । तस्मा॑त् । अ॒ति॒रा॒त्र इ॒त्या॑ति - रा॒त्रः । पूर्॒वः । प्रे॒तिं । यु॒ज्य॒ते॑ । चक्षु॑षी इ॒ति॑ । ए॒व । य॒ज्ञे । धि॒त्वा । म॒द्ध॒य॒तः । क॒नी॒नि॒के॒ इ॒ति॑ । प्र॒ती॒तिं । दु॒ध॒ति॑ । यः । वै । गा॒य॒त्री॒म् । ज्यो॑तिःप॒क्षामि॑ति ज्यो॑तिः - प॒क्ष॒म् । वे॒द॑ । ज्यो॑ति॒षा । भा॒सा । सु॒व॒र्गमि॑ति सु॒वः - ग॒म् । लो॒क॒म् । ए॒ति॑ । यौ । अ॒ग्नि॒ष्टो॒मावि॒त्या॑ग्नि - स्तो॒मौ । तौ । प॒क्षौ । ये । अ॒न्त॒रे ।

अष्टौ । उक्थ्याः । सः । आत्मा । एषा । वै । गायत्री । ज्योतिःपक्षेति ज्योतिः - पक्षा ।
यः । एवम् । वेद । ज्योतिषा । भासा । सुवर्गमिति सुवः - गम् । लोकम् । 35

TS 7.2.9.3

एति । प्रजापतिरिति प्रजा - पतिः । वै । एषः । द्वादशधेति द्वादश - धा । विहित इति वि -
हितः । यत् । द्वादशरात्र इति द्वादश - रात्रः । यौ । अतिरात्रावित्यति - रात्रौ । तौ । पक्षौ
। ये । अन्तरे । अष्टौ । उक्थ्याः । सः । आत्मा । प्रजापतिरिति प्रजा-पतिः । वाव ।
एषः । सन् । सत् । ह । वै । सत्रेण । स्पृणोति । प्राणा इति प्र - अनाः । वै । सत् ।
प्राणानिति प्र - अनान् । एव । स्पृणोति । सर्वासाम् । वै । एते । प्रजानामिति प्र - जानाम्
। प्राणैरिति प्र - अनैः । आसते । ये । सत्रम् । आसते । तस्मात् । पृच्छन्ति । किम् ।
एते । सत्रिणः । इति । प्रियः । प्रजानामिति प्र-जानाम् () । उत्थित इत्युत् - स्थितः ।
भवति । यः । एवम् । वेद ॥ 36

(अग्निष्टोमौ यथ - सुवर्गं लोकं - प्रियः प्रजानां - पञ्च च) (A9)

TS 7.2.10.1

न । वै । एषः । अन्यतोवैश्वानर इत्यन्यतः - वैश्वानरः । सुवर्गायेति सुवः - गाय । लोकाय
। प्रेति । अभवत् । ऊर्ध्वः । ह । वै । एषः । आतत् इत्या - तत् । आसीत् । ते
। देवाः । एतम् । वैश्वानरम् । परीति । औहन् । सुवर्गस्येति सुवः - गस्य । लोकस्य ।
प्रभूत्या इति प्र-भूत्यै । ऋतवः । वै । एतेन । प्रजापतिमिति प्रजा-पतिम् । अयाजयन् । तेषु
। आदर्शोत् । अधीति । तत् । ऋद्धोति । ह । वै । ऋत्विक्षु । यः । एवम् । विद्वान् ।
द्वादशाहेनेति द्वादश - अहेन । यजते । ते । अस्मिन् । ऐच्छन्त । सः । रसम् । अहं ।
वसन्ताय । प्रेति । अयच्छत् । 37

TS 7.2.10.2

यवै॑म् । ग्री॒ष्माय॑ । ओष॑धीः । व॒रु॒षाभ्यः॑ । ब्री॒हीन् । श॒रदै॑ । मा॒ष॒ति॒लावि॑ति मा॒ष - ति॒लौ । हे॒म॒न्त॒शिशि॑राभ्यामि॒ति हे॒म॒न्त - शिशि॑राभ्या॑म् । तेन॑ । इन्द्र॑म् । प्र॒जाप॑तिरि॒ति प्र॒जा-प॑तिः । अ॒याज॑यत् । ततः॑ । वै । इन्द्रः॑ । इन्द्रः॑ । अ॒भ॒वत् । तस्मा॑त् । आ॒हुः । आ॒नुजा॑वरस्येत्या॒नु - जा॑वरस्य॑ । य॒ज्ञः । इति॑ । सः । हि । ए॒तेन॑ । अ॒ग्रे । अ॒यंज॑त । ए॒षः । ह॒ । वै । कु॒णप॑म् । अ॒त्ति । यः । स॒त्रे । प्र॒तिगृ॑हातीति॑ प्रति - गृ॒हाति॑ । पु॒रुष॑कु॒णप॑मिति॑ पु॒रुष - कु॒णप॑म् । अ॒श्वकु॑ण॒पमित्य॑श्च - कु॒णप॑म् । गौः । वै । अ॒न्नम् । येन॑ । पा॒त्रेण॑ । अ॒न्नम् । बिभ्र॑ति । यत् । तत् । न । नि॒र्णेनि॑ज॒तीति॑ निः - नेनि॑जति । ततः॑ । अधी॑ति । 38

TS 7.2.10.3

मल॑म् । जा॒यते॑ । एकः॑ । ए॒व । य॒जेत॑ । एकः॑ । हि । प्र॒जाप॑तिरि॒ति प्र॒जा - प॑तिः । आ॒द॒ध्ना॑त् । द्वा॒द॒श । रा॒त्रीः । दी॒क्षितः॑ । स्या॒त् । द्वा॒द॒श । मा॒साः । स॒व॒त्स॒र इति॑ सं - व॒त्स॒रः । स॒व॒त्स॒र इति॑ सं - व॒त्स॒रः । प्र॒जाप॑तिरि॒ति प्र॒जा - प॑तिः । प्र॒जाप॑तिरि॒ति प्र॒जा - प॑तिः । वा॒व । ए॒षः । ए॒षः । ह॒ । तु । वै । जा॒यते॑ । यः । तप॑सः । अधी॑ति । जा॒यते॑ । च॒तु॒र्धेति॑ चतुः - धा । वै । ए॒ताः । ति॒स्रस्ति॑स्र इति॑ ति॒स्रः-ति॒स्रः । रा॒त्रयः॑ । यत् । द्वा॒द॒श । उ॒प॒स॒द इत्यु॑प - स॒दः । याः । प्र॒थ॒माः । य॒ज्ञम् । ताभिः॑ । स॒मिति॑ । भ॒रति॑ । याः । द्वि॒तीयाः॑ । य॒ज्ञम् । ताभिः॑ । ए॒ति । रु॒भते॑ । 39

TS 7.2.10.4

याः । तृ॒तीयाः॑ । पा॒त्राणि॑ । ताभिः॑ । नि॒रिति॑ । ने॒नि॒क्ते । याः । च॒तु॒र्थीः । अपी॑ति । ताभिः॑ । आ॒त्मान॑म् । अ॒न्त॒रु॒तः । शु॒न्धते॑ । यः । वै । अ॒स्य । प॒शुम् । अ॒त्ति । मा॒सम् । सः । अ॒त्ति । यः । पु॒रोडा॑शम् । म॒स्तिष्क॑म् । सः । यः । प॒रि॒वा॒पमिति॑ परि - वा॒पम् । पु॒री॒षम् । सः । यः । आ॒ज्य॑म् । म॒ज्जान॑म् । सः । यः । सोम॑म् । स्वेद॑म् । सः । अपी॑ति । ह॒ । वै । अ॒स्य । शी॒रू॒ष॒ण्याः॑ । नि॒ष्प॒द इति॑ निः - प॒दः । प्र॒तीति॑

। गृह्णाति । यः । द्वादशाह इति द्वादश-अहे । प्रतिगृह्णातीति प्रति - गृह्णाति । तस्मात् ।
द्वादशाहेनेति द्वादश - अहेन () । न । याज्यम् । पाप्मनः । व्यावृत्त्या इति वि - आवृत्त्यै ॥ 40

(अयच्छ - दधि - रभते - द्वादशाहेन - चत्वारि च) (A10)

TS 7.2.11.1

एकस्मै । स्वाहा । द्वाभ्याम् । स्वाहा । त्रिभ्य इति त्रि - भ्यः । स्वाहा । चतुर्भ्य इति चतुः
- भ्यः । स्वाहा । पञ्चभ्य इति पञ्च - भ्यः । स्वाहा । षड्भ्य इति षट्- भ्यः । स्वाहा ।
सप्तभ्य इति सप्त - भ्यः । स्वाहा । अष्टाभ्यः । स्वाहा । नवभ्य इति नव - भ्यः । स्वाहा ।
। दशभ्य इति दश - भ्यः । स्वाहा । एकादशभ्य इत्येकादश - भ्यः । स्वाहा । द्वादशभ्य
इति द्वादश - भ्यः । स्वाहा । त्रयोदशभ्य इति त्रयोदश-भ्यः । स्वाहा । चतुर्दशभ्य इति
चतुर्दश - भ्यः । स्वाहा । पञ्चदशभ्य इति पञ्चदश - भ्यः । स्वाहा । षोडशभ्य इति षोडश
- भ्यः । स्वाहा । सप्तदशभ्य इति सप्तदश - भ्यः । स्वाहा । अष्टादशभ्य इत्यष्टादश - भ्यः
। स्वाहा । एकात् । न । विश्रुत्यै । स्वाहा । नवविंशत्या इति नव - विंश्रुत्यै । स्वाहा
। एकात् । न । चत्वारिंशते । स्वाहा । नवचत्वारिंशत् इति नव - चत्वारिंशते । स्वाहा
। एकात् । न () । षष्ठ्यै । स्वाहा । नवषष्ठ्या इति नव - षष्ठ्यै । स्वाहा । एकात्
। न । अशीत्यै । स्वाहा । नवाशीत्या इति नव - अशीत्यै । स्वाहा । एकात् । न ।
शताय । स्वाहा । शताय । स्वाहा । द्वाभ्याम् । शताभ्याम् । स्वाहा । सर्वस्मै । स्वाहा ॥ 41

(नवचत्वारिंशते स्वाहै-कान्नैकविंशतिश्च) (A11)

TS 7.2.12.1

एकस्मै । स्वाहा । त्रिभ्य इति त्रि - भ्यः । स्वाहा । पञ्चभ्य इति पञ्च - भ्यः । स्वाहा । सप्तभ्य
इति सप्त - भ्यः । स्वाहा । नवभ्य इति नव - भ्यः । स्वाहा । एकादशभ्य इत्येकादश-भ्यः ।
स्वाहा । त्रयोदशभ्य इति त्रयोदश - भ्यः । स्वाहा । पञ्चदशभ्य इति पञ्चदश - भ्यः । स्वाहा

। सप्तदशभ्य इति सप्तदश - भ्यः । स्वाहा । एकात् । न । विश्रुत्यै । स्वाहा । नवविंशत्या इति नव - विश्रुत्यै । स्वाहा । एकात् । न । चत्वारिंशते । स्वाहा । नवचत्वारिंशत इति नव-चत्वारिंशते । स्वाहा । एकात् । न । षष्ठ्यै । स्वाहा । नवषष्ठ्या इति नव-षष्ठ्यै । स्वाहा । एकात् । न । अशीत्यै । स्वाहा । नवांशीत्या इति नव - अशीत्यै । स्वाहा । एकात् । न । शताय । स्वाहा । शताय । स्वाहा । सर्वस्मै । स्वाहा ॥ 42

(एकस्मै त्रिभ्यः - पञ्चाशत) (A12)

TS 7.2.13.1

द्वाभ्याम् । स्वाहा । चतुर्भ्य इति चतुः - भ्यः । स्वाहा । षड्भ्य इति षट्- भ्यः । स्वाहा । अष्टाभ्यः । स्वाहा । दशभ्य इति दश-भ्यः । स्वाहा । द्वादशभ्य इति द्वादश - भ्यः । स्वाहा । चतुर्दशभ्य इति चतुर्दश - भ्यः । स्वाहा । षोडशभ्य इति षोडश - भ्यः । स्वाहा । अष्टादशभ्य इत्यष्टादश - भ्यः । स्वाहा । विश्रुत्यै । स्वाहा । अष्टानंवत्या इत्यष्टा - नवत्यै । स्वाहा । शताय । स्वाहा । सर्वस्मै । स्वाहा ॥ 43

(द्वाभ्यामष्टानंवत्यै - षड्विंशतिः) (A13)

TS 7.2.14.1

त्रिभ्य इति त्रि - भ्यः । स्वाहा । पञ्चभ्य इति पञ्च - भ्यः । स्वाहा । सप्तभ्य इति सप्त-भ्यः । स्वाहा । नवभ्य इति नव-भ्यः । स्वाहा । एकादशभ्य इत्येकादश - भ्यः । स्वाहा । त्रयोदशभ्य इति त्रयोदश - भ्यः । स्वाहा । पञ्चदशभ्य इति पञ्चदश - भ्यः । स्वाहा । सप्तदशभ्य इति सप्तदश - भ्यः । स्वाहा । एकात् । न । विश्रुत्यै । स्वाहा । नवविंशत्या इति नव - विश्रुत्यै । स्वाहा । एकात् । न । चत्वारिंशते । स्वाहा । नवचत्वारिंशत इति नव - चत्वारिंशते । स्वाहा । एकात् । न । षष्ठ्यै । स्वाहा । नवषष्ठ्या इति नव - षष्ठ्यै । स्वाहा । एकात् । न । अशीत्यै । स्वाहा । नवांशीत्या इति नव - अशीत्यै । स्वाहा । एकात् ।

न । श॒ताय॑ । स्वा॒हा॑ । श॒ताय॑ । स्वा॒हा॑ । सर्व॑स्मै । स्वा॒हा॑ ॥ 44

(त्रि॒भ्यो - ऽष्टा॑चत्वारि॒ंशत्) (A14)

TS 7.2.15.1

च॒तुर्भ्य॑ इति॑ च॒तुः - भ्यः॑ । स्वा॒हा॑ । अ॒ष्टा॒भ्यः॑ । स्वा॒हा॑ । द्वा॒दश॑भ्य॒ इति॑ द्वा॒दश॑ - भ्यः॑ ।
स्वा॒हा॑ । षो॒डश॑भ्य॒ इति॑ षो॒डश॑ - भ्यः॑ । स्वा॒हा॑ । वि॒ंश॒त्यै॑ । स्वा॒हा॑ । षण्ण॑वत्या॒ इति॑
षट्-न॒व॒त्यै॑ । स्वा॒हा॑ । श॒ताय॑ । स्वा॒हा॑ । सर्व॑स्मै । स्वा॒हा॑ ॥ 45

(च॒तुर्भ्यः॑ षण्ण॑वत्या॒ - षोड॑श) (A15)

TS 7.2.16.1

प॒ञ्चभ्य॑ इति॑ प॒ञ्च - भ्यः॑ । स्वा॒हा॑ । द॒शभ्य॑ इति॑ द॒श - भ्यः॑ । स्वा॒हा॑ । प॒ञ्चद॑शभ्य॒ इति॑ प॒ञ्चद॑श
- भ्यः॑ । स्वा॒हा॑ । वि॒ंश॒त्यै॑ । स्वा॒हा॑ । प॒ञ्चन॑वत्या॒ इति॑ प॒ञ्च - न॒व॒त्यै॑ । स्वा॒हा॑ । श॒ताय॑ ।
स्वा॒हा॑ । सर्व॑स्मै । स्वा॒हा॑ ॥ 46

(प॒ञ्चभ्यः॑ प॒ञ्चन॑वत्या॒ - चतु॑र्दश) (A16)

TS 7.2.17.1

द॒शभ्य॑ इति॑ द॒श - भ्यः॑ । स्वा॒हा॑ । वि॒ंश॒त्यै॑ । स्वा॒हा॑ । त्रि॒ंश॒तै॑ । स्वा॒हा॑ । च॒त्वारि॑ंश॒तै॑
। स्वा॒हा॑ । प॒ञ्चा॒श॒तै॑ । स्वा॒हा॑ । ष॒ष्ट्यै॑ । स्वा॒हा॑ । स॒प्त॒त्यै॑ । स्वा॒हा॑ । अ॒शी॒त्यै॑ । स्वा॒हा॑ ।
न॒व॒त्यै॑ । स्वा॒हा॑ । श॒ताय॑ । स्वा॒हा॑ । सर्व॑स्मै । स्वा॒हा॑ ॥ 47

(द॒शभ्यो॑ - द्वावि॑ंश॒तिः) (A17)

TS 7.2.18.1

वि॒श्र॒त्यै । स्वाहा॑ । च॒त्वारि॒श॒ते॑ । स्वाहा॑ । ष॒ष्ट्यै । स्वाहा॑ । अ॒शी॒त्यै । स्वाहा॑ । श॒ताय॑
। स्वाहा॑ । सर्व॑स्मै । स्वाहा॑ ॥ 48

(वि॒श्र॒त्यै - द्वाद॑श) (A18)

TS 7.2.19.1

प॒ञ्चा॒श॒ते॑ । स्वाहा॑ । श॒ताय॑ । स्वाहा॑ । द्वा॒भ्या॑म् । श॒ताभ्या॑म् । स्वाहा॑ । त्रि॒भ्य इति॑ त्रि -
भ्यः । श॒तेभ्यः॑ । स्वाहा॑ । च॒तुर्भ्य॑ इति॑ च॒तुः - भ्यः । श॒तेभ्यः॑ । स्वाहा॑ । प॒ञ्चभ्य॑ इति॑
प॒ञ्च-भ्यः । श॒तेभ्यः॑ । स्वाहा॑ । ष॒ड्भ्य॑ इति॑ षट्- भ्यः । श॒तेभ्यः॑ । स्वाहा॑ । स॒प्तभ्य॑ इति॑
स॒प्त-भ्यः । श॒तेभ्यः॑ । स्वाहा॑ । अ॒ष्टाभ्यः॑ । श॒तेभ्यः॑ । स्वाहा॑ । न॒वभ्य॑ इति॑ न॒व - भ्यः ।
श॒तेभ्यः॑ । स्वाहा॑ । स॒हस्रा॑य । स्वाहा॑ । सर्व॑स्मै । स्वाहा॑ ॥ 49

(प॒ञ्चा॒श॒ते - द्वात्रिं॑शत्) (A19)

TS 7.2.20.1

श॒ताय॑ । स्वाहा॑ । स॒हस्रा॑य । स्वाहा॑ । अ॒युता॑य । स्वाहा॑ । नि॒युता॑येति॑ नि - युता॑य । स्वाहा॑
। प्र॒युता॑येति॑ प्र - युता॑य । स्वाहा॑ । अ॒र्बुदा॑य । स्वाहा॑ । न्य॒र्बुदा॑येति॑ नि - अ॒र्बुदा॑य । स्वाहा॑
। स॒मुद्रा॑य । स्वाहा॑ । म॒द्व्या॑य । स्वाहा॑ । अ॒न्ता॑य । स्वाहा॑ । प॒रा॒र्धा॒येति॑ पर-अ॒र्धा॒य
। स्वाहा॑ । उ॒ष॒सै । स्वाहा॑ । व्यु॒ष्ट्या॑ इति॑ वि - उ॒ष्ट्यै । स्वाहा॑ । उ॒द्रे॒ष्य॒त इत्यु॑त् - ए॒ष्य॒ते
। स्वाहा॑ । उ॒द्य॒त इत्यु॑त् - य॒ते । स्वाहा॑ । उ॒दि॒ता॒येत्यु॑त् - इ॒ता॒य । स्वाहा॑ । सु॒व॒र्गा॒येति॑
सुवः-गा॒य । स्वाहा॑ । लो॒का॒य । स्वाहा॑ । सर्व॑स्मै । स्वाहा॑ ॥ 50

7.2 सप्तमकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः - षड् रात्राद्यानां निरूपणं <https://www.vedavms.in> 22

(शताया-ऽष्टात्रिंशत्) (A20)

praSna korvai with starting padams of 1 to 20 anuvAkams :-

(साध्याः षड् रात्रं - कुसुबिन्दः सप्तरात्रं - बृहस्पतिरष्टरात्रं - प्रजापतिस्ताः क्षुधन्नवरात्रं -
प्रजापतिरकामयत् दशहोतारात्रं - मृतवै - ऐन्द्रवायवाग्रान् - गायत्रो वै - प्रजापतिः स द्वादशरात्रं
- न वा - एकस्मा - एकस्मै - द्वाभ्यां - त्रिभ्यः - चतुर्भ्यः - पञ्चभ्यो - दशभ्यो - विश्वत्त्यै -
पञ्चाशते - शताय - विश्वतिः)

korvai with starting padams of 1, 11, 21 series of pa jCAtis :-

(साध्या - अस्मा इमे लोका - गायत्रं - वै तृतीय - मेकस्मै - पञ्चाशत्)

first and last padam of second praSnam of 7th kANDam

(साध्याः - सर्वस्मै स्वाहा)

॥ हरिः ॐ ॥

॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहितायां सप्तमकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः समाप्तः ॥ = = = = =